

Beck, U. (2004) *Společnost světového rizika znovu: hrozba terorismu*. In Beck, U.: Společnost světového rizika. Sociologické nakladatelství, Praha, str. 294-314.

Klíčová slova:

společnost světového rizika, 11.zář, nekontrolovatelné riziko, terorismus, enviromentální problematika, finanční krize, unilateralismus, metodologický nacionalismus, kosmopolitní stát,

Obsah:

Úvod článku *Společnost světového rizika: hrozba terorismu* udává téma, jemuž se autor v dalších částech textu zabývá – *světová riziková společnost*. Tento pojem je pro Becka nejvýstižnějším označením současné situace ve společnosti, silně ovlivněné nejistotami a riziky spojenými s útoky z 11.zář a obecným vývojem lidstva. Také zde zmiňuje pojem „*zhroucení jazyka*“, který s vlastními útoky z 11. září souvisí, resp. označuje jejich nedostatečné vysvětlení.

První kapitola Beckovy stati je věnována seznámení s pojmem „*světová riziková společnost*“. Označení autorovi přijde vhodné, protože podle něj vstupujeme do světa „*nekontrolovatelného rizika*“ – nepřirozené, člověkem vyprodukované nejistoty. Vlastní podstatou rizikové společnosti je právě to, že tempo modernizace je příliš velké (nanotechnologie, jaderná technologie, genové inženýrství atd.) a nelze proto předvídat důsledky, které přinese. Projevem těchto nejistot je pak skutečnost, že se všeobecný život stává nebezpečnějším, přičemž neustále dochází ke stírání sociálních (př. kdo nese odpovědnost za globální oteplování), prostorových (př. ozónová díra nerespektuje hranice) i časových (př. likvidace jaderného odpadu) hranic těchto problémů.

Autor rozlišuje tři osy konfliktu ve světové rizikové společnosti, a to ekologické konflikty, finanční krize a terorismus. Finanční rizika vychází z vlastní podstaty ekonomiky. Ta je jakýmsi centrálním subsystémem, na němž je vše závislé a jehož potenciálním zhroucením by nastala těžko představitelná katastrofa. Přestože globalizace a liberalizace trhů neustále sílí, instituce k jejich kontrole a řízení slábnou. Zatímco finanční a ekologická rizika chápe jako nezamýšlené vedlejší produkty lidských rozhodnutí, terorismus je zlo záměrné. Liší se i v jiných aspektech – je značně simplifikován a uznán jako globální problematika, což u předchozích dvou os konfliktů neplatí. I mezi ekologickými a finančními riziky však nachází odlišnosti, především v tom, že rizika finanční jsou značně bezprostřednější.

Globální rozložení rizik je nerovnoměrné (v zemích periferie pocit bezbrannosti – „*vše je řízeno z centra*“) a k jejich efektivnímu řešení je třeba přistupovat globálně („*princip globality*“).

V druhé kapitole, nazvané *Politika světové rizikové společnosti* se Beck zamýšlí nad teroristickými útoky na Twin Towers a specifikuje šest ponaučení, které z rizika terorismu vyplývají. Prvním z nich je skutečnost, že zdrojem pro vytváření svazků již nejsou Bůh, třída, nebo národ a vláda, ale obavy a strach. Dále poukazuje, že národní bezpečnost už není „*národní*“. Aliance již nebojují z zachování vnější, ale vnitřní bezpečnosti a jeden národ (národní stát) v tomto střetu nemůže obstát. Jediný účinný způsob boje proti globálním rizikům je nadnárodní kooperace. Beck se mj. pouští do kritiky neoliberalismu („*stát se může zneoliberalizovat až k smrti*“). Tvrdí, že se jedná o nebezpečnou iluzi, jež může fungovat při

nekonfliktech. Je však vysoce zranitelný. Autor také opakuje, že k zajištění bezpečnosti občanů je nutná nadnárodní spolupráce („sdílená suverenity“ – sníží se autonomie vzájemnou spoluprací, ale zvýší se suverenity). Upozorňuje na potřebu rozlišení unilateralismu (tzv. *svévolná jednostrannost*) a multilateralismu (tzv. *nutná mnohostrannost*). Nepřímo kritizuje USA za jejich touhu zavést do celého světa svůj lateralismus a udělat ze sebe světové impérium (nastolit „nový světový řád“; vytvořit „Pax americana“). K přežití století je nutné světovou rizikovou společnost civilizovat (Autor navrhuje ideu *kosmopolitního státu* – tj. uznat jinakost jiného, solidaritnost s cizinci, boj proti příčinám teroru, nejen proti teroru atd. Musí dojít k oddělení národa a státu, aby mohly existovat pospolu).

V závěrečné části, nazvané *Metodologie světové rizikové společnosti* je zpochybňován *metodologický nacionalismus* (společnost = národní státní společnost, existuje několik národů, které se sami organizují a vytyčují si hranice, státy a jejich vlády jsou základními kameny sociálněvědní analýzy atd.) jako správný směr. Řešením by mohl být přechod k *metodologickému kosmopolitismu*, tedy *kosmopolitní sociální vědě*. Beck závěrem konstatuje, že je třeba rekonceptualizovat mnoho základních pojmů, osvobodit je od metodologického nacionalismu a přiblížit kosmopolitnímu konceptu.

Komentář:

Článek podle mne vcelku realisticky vystihuje dnešní nejistou situaci ve světě. Pojem „světová riziková společnost“ vhodně popisuje stav dnešní doby. Ztotožňuji se i s Beckovým zjednodušeným rozdělením všeobecných rizik do tří základních konfliktních os. Vzhledem k tomu, kolik prostoru autor věnuje světovému terorismu mi v stati chybí určitá návaznost či souvislost s náboženskou tematikou, resp. islámskou ideologií, jež je podle mne hnací silou celého terorismu. Na druhou stranu oceňuji zmínky o tom, jak USA svou unilaterální politikou do jisté míry k terorismu přispívají. Myslím, že autor mohl být v tomto směru výrazně kritičtější.

Osobně se přímo necítím být ohrožen, avšak všechna specifikovaná rizika plně respektuji a do budoucna se jich obávám. Podle mého názoru nejvíce pocítí jejich důsledky chudé země Jihu, které nejsou v mnoha směrech připraveny se s nimi vypořádat. Je otázkou, zda-li bohaté rozvinuté země mají globální zájem problematiku řešit při odproštění se od vlastních národních zájmů. Podle mne tomu tak v současnosti není, bohaté země pod záštitou řešení globálních problémů sledují především vlastní ekonomické zájmy a to brání efektivnímu omezení zmíněných rizik.

Řešení problému ve vzniku kosmopolitních států je teoreticky možné, ale prakticky tento krok vyžaduje obrovské množství času, globální spolupráci a především přirozený vývoj. K této změně by bylo třeba převýchovy několika generací dnes převážně nacionálně smýšlejících lidí.

Otázky:

1. Je reálné nějakým způsobem ovlivnit přechod od metodologického nacionalismu ke kosmopolitismu?
2. Máte přímou obavu z terorismu? Jak by jste vy tuto problematiku řešili?